

Fıtrat Pedagojisi

Hatice Kübra Tongar, 22. Baskı, İstanbul: Hayy Kitap, 2018, 176 sayfa.

Ömer Faruk AKPINAR*

Çocukların duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimlerini araştırma konusu yapan Pedagoji, son dönemde üzerinde daha hassasiyetle durulan bilim dallarından biridir. Gerek resmî kurumların, gerekse sivil toplum kuruluşları ve özel teşebbüslerin, çocuk eğitimi ve gelişimine yönelik pek çok faaliyeti bulunmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 4-6 yaş grubuna yönelik başlattığı ve her geçen gün genişleyerek devam eden eğitim-öğretim programı da, bu faaliyetlerden biridir. Alanında bir boşluğu doldurması ümit edilen bu tür programlarda esas olanın, öğretim faaliyetleriyle çocukların zihinlerinde büyük bir bilgi yığını oluşturmaktan ziyade, karakter eğitimine ağırlık verilerek geleceği daha güzel yaşanılabilir hale getiren bir neslin yetiştirilmesini sağlama olduğu, bu meseleyi dert edinen herkesin kabul edeceği bir hakikattir. Zira geleceğin mirasçıları olan çocukların eğitimi konusuna gösterilen ilgi, güzel bir gelecek için oldukça önemlidir.

Çocuk eğitimine dair, maddi çıkar gayesi ile çalakalem yazılmış popüler kitaplar dışında, insanlığa faydalı olma düşüncesiyle alanının uzmanlarınca kafa yorularak hazırlanan pek çok eserin bulunması sevindiricidir. “Adetlerle Değil, Ayetlerle Çocuk Eğitimi” serlevhasıyla yayınlanan ve dört yılda yaklaşık yüz bin adet ile yirmi ikinci baskıya ulaşan *Fıtrat Pedagojisi* de meseleye vahiy penceresinden anne gözüyle bir bakış sunması açısından dikkate değer bir eserdir. Bu kitap, akıl sahibi her insana hitap eden ayetlerden otuzunu anneler özelinde ebeveynlere hatırlatarak çocuk yetiştirmede dikkat edilmesi gereken bazı hususlara işaret etmeyi, bir başka deyişle çocuk eğitiminde takip edilecek ilahi düsturlara dikkat çekerek ebeveyn-çocuk ilişkisinde Kur'an'ı yaşanabilir kılmayı amaç edinmiştir. Çocuk yetiştirmede Allah rızasını gözetmenin önemine vurgu yapan eser, çocuğu sevme, ona güven verme, kendisine ve düşüncelerine saygı duyma, ona ayak uydurma ve fıtratına uygun muamelede bulunma gibi hususlara vurgu yapmaktadır. Bunun yanında anne (-baba) nin sabır, tevazu, hilm ile hareket etmesine, acelecilik, öfke, kibir ve gösteriş, kıskançlık, haset, yaftalama gibi duygu ve düşüncelerden kaçınması gerektiğine dikkat çekmektedir. Ebeveynin, toplum içindeki kendi itibarını düşünerek değil, çocuğunun fıtratına uygun hareket etmesini öğütlemekte, çocuğu karşısında her şeyi bilen biriymiş gibi yaparak kibirlenmemesini ve kendini üstün görmemesini telkin etmektedir. Yapılacak doğru rehberlik ve manevi eğitim ile çocuğun ruh dünyasının doğru inşa edilmesi gereğinin altı çizilmekte, bunun için muhtelif durumlarda nasıl davranılması gerektiğine dair

* Arş. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ofaruka@gmail.com.

ipuçları verilmektedir. Hem anne babanın hem de çocuğun nefis sahibi olduğu hatırlanmakta, nefsin hazza meyilli oluşuna dikkat edip, onu doğru yönde beslemek gerektiği vurgulanmaktadır. Çocuğa güzel ahlakın yanı sıra yaşamı boyunca hatırlayacağı ve hatırladıkça kendisini huzurlu hissedeceği güzel anıları miras bırakmayı tavsiye etmektedir. Yazar, çocuğa daha yakın olması ve onunla daha çok vakit geçirmesi sebebiyle tavsiyelerini daha çok annelere yöneltse de aslında dikkat çekilen konular, anne babanın her ikisine de, hatta geniş aile fertlerine bile yol gösterir mahiyettedir. Bu doğrultuda yazarın kitabın devamı mahiyetinde kaleme aldığı ve toplumların örnek şahsiyetleri olan peygamberlerin çocuk eğitiminde takip ettikleri yöntemlerden hareketle ebeveynlere rehberlik eden *Fitrat Pedagojisi 2* kitabını da anmak yerinde olacaktır.

Alanında sunduğu katkının yanı sıra kullarını terbiye eden Rabb'in Kelam'ını, istifadesi en çok olacak biçimde kişinin kendi karakterine, mesleğine, konumuna, diğer mahlûkâtla ilişkilerine göre farklı gözle okuması ve anlamasını sağlayacak bir metot örneği sunması, çalışmayı daha önemli hale getirmiştir.

Yalın dili, akıcı üslûbu, kolay anlaşılabilir olması, imlasına gösterilen özen, okuyucuya hitap eden görseelliği, konu düzeni gibi hususlar, kitabı daha değerli kılmaktadır. Kitapta imla hatası yok denecek seviyededir. Bunlardan sadece "zül celal-i vel ikram" (s. 159) ibaresindeki yazım yanlışlığına dikkat çekmek uygun olacaktır. Bu ifade "zü'l-celâli ve'l-ikrâm" şeklinde yazılmalı veya "celâl ve ikram sahibi" şeklinde çevirisi kullanılmalıdır.

Kitabın bize göre belki de tek olumsuz yönü, alıntılanan bilgilerin kaynağına doğrudan atıf yapılmayıp istifade edilen eserleri liste halinde vermekle yetinmesidir. Ne var ki -her ne kadar metin içinde italik verilerek ana metinden ayırt edilmeye çalışılsa da- özellikle kullanılan hadislerin, ayrıca tarihi bilgiler ve menkıbelerin kaynaklarına işaret edilmemesi büyük eksiklik olmuştur. Her sayfada görülecek dipnotların okuyucuyu bezdireceği endişesiyle gereken atıfların yapılmaması yerine, referansların son not halinde verilmesi daha isabetli olacaktır. Üstelik Hz. Peygamber'in söz ve uygulamalarından verilen örneklerin kaynaklarının tespitinin yanı sıra, bu bilgilerin doğruluğunun da tahkik edilmesi, kitabı daha değerli kılacaktır. Sözgelimi Hz. Peygamber'in Hz. Aişe ile Mekke sokaklarında koşu yarışı yaptıkları ifadesi (s. 98) hatalı olmalıdır. Zira Hz. Peygamber, onunla hicretten sonra evlenmiştir. Üstelik koşu yarışını bir sefer dönüşü esnasında yaptığı bilinmektedir.

Bu örnek en azından aslı bulunan ve sadece belirli yönüyle hatalı olan bir rivayettir. Oysa kitap, Hz. Peygamber'den aslı olmayan ve ona nispet edilmesi sakıncalı olan rivayetlere de yer verir. Mesela, hükümdarlardan birinin Hz. Peygamber'e hizmet etmesi için bir doktor gönderdiğini haber veren rivayet, sadece muahhar kaynaklardan *es-Sîretü'l-Halebiyye*'de geçmekte, üstelik belli bir isnadı bulunmamaktadır.

Rivayetin devamında Hz. Peygamber'e nispet edilen "ashabın iyice acıkmadan yemediği, sofradan da doymadan kalktığı" bilgisinin ise aslı olmadığı belirtilmiştir (Elbânî, *es-Silsiletü's-Sahîha*, VII, s. 1651, 1652). Benzer şekilde annesinin hakkını helal etmemesi yüzünden ölüm döşeğinde kelime-i tevhidi söyleyemeyen genç hakkındaki hikâye, sahih kaynaklarda yoktur. Üstelik isnadındaki bir râvî sebebiyle tenkit edilen bu rivayete Süyûtî, uydurma haberleri topladığı eserinde yer vermiştir (*el-Leâli*, 2/251). Yine "Kimin fikri fazla ise yemesi azdır..." şeklinde Hz. Peygamber'e nispet edilen bir söz hadis kaynaklarında bulunmamaktadır. İbn Asâkir, *Tarih*'inde zikrettiği bu rivayeti isnad yönünden tenkit etmiştir (Bkz. VI, s. 379). Aynı şekilde "Kalplerinizi çok yemekle öldürmeyin..." sözünün hadis olarak aslının olmadığı belirtilmiştir (Elbânî, *es-Silsiletü'z-Zaîfe*, II, s. 154). "Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel yaptı" mealindeki hadis de sabit bir isnadının olmaması yönünden eleştirilmiş, ayrıca daha çok dil ile alakalı olduğu, yani Hz. Peygamber'in Arap diline olan vukufiyetini ifade etmek için kullanıldığı belirtilmiştir (Şevkânî, *Fevâid*, I, s. 327; Fetenî, *Tezki-tarü'l-Mevzûât*, I, s. 87). Bu tür bilgilerin, eserde italik karakterle verilmesi, muhtelif kaynaklardan alındığına işaret etmektedir. Ne var ki yazarın, bu bilgilerin aslını araştırması, kaynaklarına atf yapması ve aslı olmadığı için bu rivayetleri Hz. Peygamber'e nispet etmemesi daha yerinde olurdu.

Diğer taraftan Hz. Peygamber'in Ebû Mahzûre'yi müezzin yapmasını anlatan hadisenin "menkibe" şeklinde verilmemesi (s. 124) daha doğru olurdu. Her ne kadar bu kelime, hadis kitaplarının bir bölümüne ad olarak kullanılmış olsa da (Kitâbu'l-Menâkıb), günümüz Türkçesi'nde daha çok masalsi hikâyeleri tanımlayan bir kelime haline gelmiştir. Ayrıca Ebû Mahzûre'nin, Hz. Peygamber dokundu diye saçlarını hiç kesmeyişi hatta bu yüzden çirkin bir görünüm kazanması (s. 126) oldukça abartılı işlenmiştir. Doğrusu ise onun, sadece saçının ön kısmından bir tutam kâkülü ölene kadar kestirmedir (Bkz. Ebû Nuaym, *Ma'rife*, III, s. 1411).

Kitabın, yazarın da dediği gibi eleştirmek için değil, bir şeyler öğrenme makamında (s. 23) okunduğunu hatırlatmakta fayda var. Bununla birlikte eksik hususları dile getirip esere olumlu anlamda katkı sunma gayesi, bu yazının yazılmasının temel sebebidir. Nitekim yapılan tespitler, Hintli âlim Şah Veliyyullâh Dihlevî'nin hadis istinbatında kullanılacak kitapları beşli taksiminin ne kadar isabetli olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu tasnifinde o, ilk tabakada *Muvatta'* ile Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerini zikreder. Ona göre hadis araştırmasında/kullanımında öncelik bu eserlerindir. Şayet rivayet bu eserlerde bulunmazsa Ebû Dâvud, Tirmizî ve Nesâî'nin *Sünen*'lerine müracaat edilir. Bunlarda da yoksa, hem sahih, hem hasen, hem de zayıf hadis ihtiva eden müsned, cami, musannef türü hadis kitapları kullanılır. Rivayet bunlarda da bulunamazsa, ilk iki tabakada bulunmayan rivâyetleri cemetmek amacıyla ortaya konmuş hadis ilimlerinin alt dallarına ait kaynak eserlere bakılır. Son olarak rivayet, fakihler, sufiler, tarihçiler vs. nezdinde meşhur olup, ilk dört tabakada

asılları bulunmayan ancak halkın dilinde dolaşan rivayetleri toplayan kitaplarda aranır (*Huccetullâhi'l-Bâliğa*, s. 281-285). Bu maddelere bir de altıncıyı eklemek gerekecektir: Sanal âlemde görülen/öğrenilen/yayılan rivayetler. İnternetin, aranan bilgiye ulaşmada sağladığı kolaylık yadsınamaz. Ne var ki bilginin kaynağı ve bu kaynağın güvenilirliği en az bilgi kadar önemlidir. Bu sebeple internetten veya sosyal medyadan okunan bir hadisi/sözü/rivayeti/menkıbeyi kaynağını araştırmadan kabul etmek, kullanmak ve yaymak kişiyi yanlış sonuçlara götürebilir. Özellikle de bu söz Hz. Peygamber'e dayandırılıyorsa bu durumda daha dikkatli olmak gerekecektir.

Son olarak şu hususa da temas etmek gerekir ki, kişinin kendi alanı dışındaki mecalarda söz söylemesi, ahkâm kesmesi elbette doğru değildir. Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesini Müslümanlığının kalitesinden sayan Hz. Peygamber'in bu tespiti oldukça önemlidir. Ancak insan, kendisini birkaç alanda birden yetiştirmiş, geliştirmiş, o alanda söz söyleyebilecek konuma gelmiş olabilir. Ülkemizin son 16 yılını, siyaset arenasında yetmişmiş ve sadece milletimizin değil, farklı milletlerden pek çok kimseyi hayran bıraktıracak şekilde kendisini geliştirmiş İmam Hatipli bir liderin yönettiğini göremeyen bazı kesimler, *Fıtrat Pedagojisi* yazarı hakkında İmam Hatip menşeli olması sebebiyle kendilerince kara propaganda yapmaktadırlar. Oysa hem sosyoloji hem de psikoloji eğitimi almış olması; çocuk gelişimi, aile danışmanlığı, oyun terapisi gibi alanlarda kendisini geliştirmiş olması, ona bu alanda söz söyleme yetkisi vermiş olmalıdır. Sadece yazdığı bu eser bile, onun alana hâkimiyetini ortaya koyar mahiyettedir. Bir kimsenin yazdıklarını okumadan, söylediklerini dinlemeden, statik bir önyargı ile yargısız infaz edilmesinin yanlışlığı ise herkesçe teslim edilecek bir hakikattir.

et-Ta'rîfât ve'l-İstîlâhât

Şemseddin Ahmed Kemâlpâşazâde, *Nşr.* Hâlid Fehmi, Kâhire: Müessesetü'l-Alyâ', 1430/2009, 514 sayfa.

*Zakir DEMİR**

Kavram veya literal anlam "dil" için zarf ise, mazrûfu da terimleridir. Terimler, kelimelelere giydirilen düşüncelerdir. Düşünceler kelimelelere giydirilmezse, bir başka ifadeyle terimler olmazsa her türlü düşünce havada kalır ve bir bakıma hayal gibi olur. Terimler bir bakıma düşüncenin kabı ve kalıbıdır. Düşünmenin ve düşüncenin şüyu' bulmasının temel yapıtaşları terimlerdir.

* Arş. Gör., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, zakirdemir56@hotmail.com.